

Gönderim Tarihi: 16.02.2018 Kabul Tarihi: 01.09.2018

BİREYSEL EMEKLİLİK ARACILIĞI VE VERGİ KANUNLARI KARŞISINDAKİ DURUMU¹

Serkan ACUNER*

INDIVIDUAL PENSION INTERMEDIATION AND ITS POSITION IN THE FACE OF TAX LAW

Öz

Bireysel emeklilik sigortası yaşlılık riskini bertaraf etmek üzere bireysel emeklilik şirketlerince emeklilere sağlanan özel bir himayedir. Bireysel emeklilik şirketleri bu sigorta türünün tanıtımı, pazarlanması yahut satışı konusundaki ihtiyacını, uzman meslek erbaplarını istihdam etmek suretiyle giderir. Burada belirtilen uzman meslek erbabı, Emeklilik Gözetim Merkezi Anonim Şirketi'nce yetkilendirilmiş bireysel emeklilik araçlarıdır. Bireysel emeklilik aracılığı mesleğinin kendine özgü bir yapısı bulunmaktadır ve diğer aracılık mesleklerinden ayrılmaktadır. Yeterliliği sınanmış gerçek kişilerce yürütülen meslek kolu, kurumsal bir çatı altında, emeklilik şirketleri ile çağrı merkezleri, acente ve bankalarda icra edilebilir. Bu çalışmayla bir işverene tabi ve ona bağlı olarak çalışan bireysel emeklilik araçlarının vergi kanunları karşısındaki durumlarına açıklık getirilmiştir. Gerçek kişi bireysel emeklilik araçlarının elde ettikleri ücretler Gelir Vergisi Kanunu'nun genel hükümlerine göre vergilendirilir. Ayrıca aracılık hizmetini şirketle acentelik sözleşmesi akdetmek suretiyle ifa eden acente yahut bankaların aracılıktan elde ettikleri gelirlerin vergi kanunları karşısındaki durumu ele alınmıştır. Bireysel emeklilik araçlarının istihdam edildiği kurumlar, hangi ticaret unvanı altında kurulduklarına bağlı olarak ya Gelir Vergisi Kanunu ya da Kurumlar Vergisi Kanunu'nun genel hükümlerine tabidirler. Bu çalışmada, ilgili kanun hükümleri lafzi yöntemle yorumlanmış ve sistematik literatür tarama yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bireysel Emeklilik Sistemi, Bireysel Emeklilik Aracısı, Aracılık Mesleği, Vergi.

Abstract

Individual pension insurance is an exclusive patronage given to the retirees by the individual pension companies in order to eliminate the risk of elderliness.

---

¹ Bu çalışma; yazarın, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Mali Hukuk Bilim Dalında kabul edilen, "Türk Hukukunda Bireysel Emeklilik Sistemi ve Vergilendirilmesi" konulu tezinin, "Bireysel Emeklilik Araçlarının Vergilendirilmesi" başlığının güncellenmiş ve genişletilmiş hali olarak hazırlanmıştır.

*Öğr. Gör. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Ardeşen Meslek Yüksekokulu, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, e-posta: serkan.acuner@erdogan.edu.tr.

Individual pension companies meet the need of advertising, marketing or selling this type of insurance through employing profession experts. The term profession expert refers to the individual pension intermediaries licensed by Retirement Monitoring Centre Incorporated Company. The profession of individual pension intermediary has a unique structure and differs from other type of intermediarinesses. The profession of individual pension intermediary which is professed by qualified natural persons can be performed under an institutional unit, at individual pension companies, call centres, agencies or banks. This study clarifies the position of intermediaries considering the tax law, who work for an employer or profess the intermediation activities through concluding an agency contract with the company. The wage that natural person individual pension intermediaries gain is evaluated according to the blanket clause of Income Tax Law. Besides, the study also evaluates the position of incomes gained by agencies or banks, which have a contract with the company, via intermediation activities in terms of tax law. The institutions, where individual pension intermediaries are employed, are subject to either the blanket clauses of Income Tax Law or Corporate Tax Law. In this respect, this qualitative study which adopts systematic literature review method aims to discuss the related issues and interpret the related acts of law through grammatical interpretation.

Keywords: Individual Pension System, Individual Pension Intermediary, Intermediary Profession, Tax.

1. Giriş

Bir ülkenin tasarruf hacmindeki artış o ülkenin yatırımlarında aynı zamanda üretilen mal ve hizmet miktarında artış sağlanmasına yardımcı olur. Diğer taraftan tasarruf hacmindeki artış toplumsal refahı da doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla tasarruf hacmindeki artış ekonomik açıdan önem taşımakta ve kamu kesimince arzulanmaktadır. Tasarruf hacmindeki yetersizliklerin giderilmesi adına kamu kesimiye, çeşitli müesseselerin (örneğin finansal kurumların) politika aracı olarak kullanılmasına karar verebilir (Karakaya, Kurtaran ve Dağlı 2014: 2). Bu müesseselerden biri de bireysel emeklilik sistemidir (BES'dir). Hem ülke ekonomisine (tasarruf hacminde artış, istihdamda artış ve vergi kaynağı olması gibi) olumlu etkileriyle hem de sosyal güvenlik açısından tamamlayıcı özelliğiyle bireysel emeklilik sistemi önemli bir müessesedir (Doğrusöz ve Acuner 2016: 96; Erdem 2012: 207; Oktay 2007: 29-32).

Bireysel emeklilik sistemi Türk hukukunda ilk olarak 2003 yılında gerekli alt yapının tamamlanması ardından (Acuner ve Albayrak 2018: 120; Budak ve Sarı 2011: 70) gönüllü katılımı başlanmış, 2016 ve 2017 yılındaki hukuki düzenlemeler sayesinde 2017 yılından itibaren zorunlu katılım ile uygulanmaya devam etmektedir (Doğrusöz 2016, <https://www.dunya.com/kose-yazisi/zorunlu-bireysel-emeklilik-sistemi/343282>, 14 Şubat 2018'de erişildi). Bireysel emeklilik sisteminin

mikro ve makro ekonomik hedeflere ulaşması, tanınması ve benimsenmesi önem taşımaktadır. Bireysel emeklilik sisteminin satışı ve tanıtımı öncelikli olarak bireysel emeklilik şirketlerinin hak ve yetkisindedir. Buna karşın şirketlerin, sistemin tanıtılması ile poliçelerin satılmasını, aracı olmaksızın, geniş kitlelere ulaşmak suretiyle tek başlarına sağlamaları olanaklı değildir. Bu nedenle şirketler bir yandan bünyelerinde sistemi ve özelliklerini bilen uzmanları istihdam etmek diğer yandan da pazara ulaşmak adına acentelerden faydalanmak suretiyle özel emeklilik ürünlerini geniş halk kitleleriyle buluştururlar. Acenteler de bireysel emeklilik şirketleri gibi hizmet ifasında özel emeklilik konusunda uzman kişileri istihdam etmek durumundadır. İstihdam edilecek uzman kişiler bireysel emeklilik araçlarıdır. Bireysel emeklilik araçları; emeklilik sözleşmelerine aracılık eden veya bunları emeklilik şirketi adına yapan gerçek kişilerdir. Bunun yanında araçlar; sistem hakkında gerekli bilgiye sahip, sisteme katılımı sağlayan poliçenin tanıtımı ve satışını üstlenen, ilgili sınavlarda yeterliliğini ispat etmiş uzman gerçek kişilerdir.

Bu çalışmada bireysel emeklilik aracılığı, mesleğin ifası yanında mesleğin diğer aracılık meslekleri ya da aracılık benzeri diğer meslekler ile karşılaştırılması yapılmış ve nihai olarak mesleğin Kurumlar Vergisi Kanunu² (KVK), Gelir Vergisi Kanunu³ (GVK), Gider Vergileri Kanunu⁴ (GidVK) ve Katma Değer Vergisi Kanunu⁵ (KDVK) karşısındaki durumu değerlendirilmiştir.

Öncelikle bireysel emeklilik aracılığı mesleğinin hukuki niteliği diğer aracılık meslekleri ile karşılaştırılmak suretiyle belirlenmiştir. Daha sonra bireysel emeklilik araçlarının mesleği icra etme usullerine göre vergi kanunları karşısındaki durumları değerlendirilmiştir. Meslek; esasında, gerçek kişiler eliyle ancak kurumsal bir kimlik altında icra edildiğinden, bireysel emeklilik şirketleri, acenteler ve de bankalarda istihdam edilen gerçek kişilerin vergi kanunları karşısındaki durumları GVK'nin genel hükümleri itibarıyla ele alınmıştır. Diğer yandan bireysel emeklilik şirketleri, acenteler ve bankalar tarafından icra edilen aracılık faaliyetinden elde edilen gelirlere, özellikle acenteler açısından, hangi ticaret unvanı altında kurulduklarına bağlı olarak GVK ve KVK'nin genel hükümleri dikkate alınarak açıklık getirilmiştir. Aracılık faaliyeti bir hizmetin ifası şeklinde nihayetlendiğinden, bu hizmetin ifasının KDV'ye

---

² K.T. 13.06.2006/5520, R.G. 21.06.2006/26205.

³ K.T. 31.12.1960 /193, R.G. 06.01.1961 /10700.

⁴ K.T. 13.07.1956/ 6082, R.G. 23.07.1956 / 9362.

⁵ K.T. 25.10.1984/3065, R.G. 02.11.1984 / 18563.

tabi olup olmadığı incelenen bir başka konu olmuştur. Bireysel emeklilik araçlarının aracılık işlemlerinin banka ve sigorta muameleleri vergisi karşısındaki durumu ise, GidVK'ye göre irdelenmiş ve açıklığa kavuşturulmuştur.

2. Bireysel Emeklilik Aracılığı ve Diğer Aracılık Meslekleri ile Karşılaştırılması

Bu başlık altında bireysel emeklilik araçları, 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu⁶ (BETYSK) md. 11 ile 29.08.2009 tarih ve 27334 sayılı Resmi Gazete'de (R.G. de) yayımlanan Bireysel Emeklilik Araçları Hakkında Yönetmeliğin (BEAHY) ilgili hükümleri dikkate alınarak açıklanmıştır.

2.1. Bireysel Emeklilik Aracılığı

Bireysel emeklilik mevzuatında (BETYSK ve BEAHY'de) düzenlendiği üzere, bireysel emeklilik araçları, BES'in tanıtım ve satış faaliyetlerini yürüten kişilerdir. Aynı zamanda bireysel emeklilik araçları bireysel emeklilik mevzuatı hükümlerine göre mesleki beceri ve yeterliliği ölçülmüş ve açılan sınavlarda başarılı olmuş kişilerdir (Sarıaslan 2014: 35). Bireysel emeklilik araçlarının özelliklerinin sıralandığı başka bir tanımda ise bireysel emeklilik araçları; herhangi bir isim altında bireysel emeklilik şirketinden bağımsız olarak bir akitle yetkilendirilen, sürekli olarak emeklilik şirketinin emeklilik sözleşmelerine aracılık eden ya da bunları emeklilik şirketi adına yapan gerçek (Uyar 2012: 42; Özbolat 2004: 83) kişi şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanım aslında hukuki tanımla paralellik göstermektedir⁷. Ancak bu tanımda dikkat edilmesi gereken önemli husus; tanımda belirtilen "bağımsızlık" kriterinin ancak aracılık faaliyetini yürüten acente yahut bankalar için geçerli olacağıdır.

Bireysel emeklilik aracısına yönelik tanımda verilen görevlere karşın, yapamayacakları işler yani hukuki anlamda mesleğin sınırları BEAHY md. 19'da düzenlenmiştir. Buna göre; bireysel emeklilik araçlarının herhangi bir şekilde giriş aidatı, katkı payı veya benzeri adlar altında tahsilât yapması ya da para alış verişine taraf olması mümkün değildir (BEAHY md. 19/1). Bunun yanı sıra katılımcı adına fon transfer

---

⁶ K.T. 28.03.2001/4632, R.G. 07.04.2001/24366.

⁷ BEAHY md. 3/1'de bireysel emeklilik aracısının tanımı yapılmış ve araçların "...emeklilik şirketleri tarafından katılımcılara sunulan emeklilik sözleşmelerine aracılık eden veya bunları emeklilik şirketi adına yapan..." kişiler olduğu hüküm altına alınmıştır.

işlemlerinde ya da fon tercihlerinde bulunmaları yasaklanmıştır (BEAHY md. 19/1).

Bireysel emeklilik araçları, sisteme katılacak olanlara tavsiyelerde bulunmak suretiyle bireye özel hizmet ifa etmektedirler (Avcı 2011: 36-37). Bu nitelikleriyle katılımcılara rehberlik hizmeti sundukları kabul edilir. Bireysel emeklilik araçlarının bir diğer görevi ise, sisteme dâhil olacakların taleplerini dikkate almak suretiyle sisteme katılım ve diğer işlemler için gerekli belgeleri hazırlamak ya da düzenlemektir (BEAHY md. 17/2).

Bireysel emeklilik araçları, Emeklilik Gözetim Merkezi Anonim Şirketi (EGM A.Ş.) tarafından tutulan Bireysel Emeklilik Araçları Siciline kaydolmak zorundadırlar (BETYSK md. 14/1). Aksi takdirde kaydolmadan faaliyet gösterenlere, idari para cezası uygulanır. BETYSK md. 22/1-(k)'da, uygulanacak idari para cezası mezkûr bendin değiştirildiği 2008 yılı için 6.000 TL olarak tespit edilmiştir.

Yetkilendirilecek bireysel emeklilik araçlarında aranan şartlar şöyledir (BETYSK md. 11/3):

- Mesleğin gereğine göre iyi niyet kurallarına uygun davranmak ve mevzuata uygun faaliyette bulunmak,
- BES'e katılanların hak ve menfaatlerini korumak, sistemin işleyişini tehlikeye düşürecek davranışlardan kaçınmak,
- BES'e katılanların yaşları ve beklentilerini, sistemin uzun vadedeki yapısı ve sistemin vergilendirilmesi ile ilgili özellikleri dikkate alarak sisteme katılanlara uygun tavsiyelerde bulunmak,
- Mesleki bilgi ve becerisini geliştirmek amacıyla eğitim programlarına katılmak.

Bireysel emeklilik araçlarında aranan diğer şartlar BEAHY md. 4'de sıralanmıştır. Bu şartlar bireysel emeklilik araçları açısından, özellikle mesleğin başarı ile yerine getirilmesinde, önem arz etmektedir (Erol ve Yıldırım 2004b: 245). Bu şartlar 5 başlıkta toplanabilir.

-**Eğitim şartı:** Aracılık mesleğini icra edecekler; bölüm fark etmeksizin 4 yıllık yüksek öğretim kurumlarından mezun olmak yahut yönetmelikte belirlenmiş (örneğin bankacılık, finans vb.) ön lisans programlarından ya da lise benzeri dengi bir okuldan mezun olmak.

-**Deneyim şartı:** Mezkûr yönetmelikte belirlenmiş (örneğin emeklilik şirketi, sigorta şirketi, sigorta acenteleri vb.) işletmelerde son üç yıl içinde toplam en az bir yıl süreyle çalışmış olmak ya da Müsteşarlıkça uygun

görülen kamu istihdam programları kapsamında bireysel emeklilik aracılığına ilişkin kurs ve stajı başarıyla tamamlamak.

– **Adli sicil şartı:** Adli sicil kaydı bulunmamak.

– **Etik davranma şartı:** Mesleğin şeref ve haysiyetine aykırı davranışlarda bulunmamış olmak.

– **Sınav şartı:** Sınavda başarılı olmak.

Eğitim şartlarından en az birinin sağlanması zorunludur. Bu şartların ihlal edilerek mesleğin icra edilmesi halinde uygulanacak idari para cezasının, 6327 sayılı Kanunla⁸ 2012 yılında yürürlüğe giren değişik düzenleme sonrasında, 3.000 TL olduğu tespit edilmiştir (BETYSK md. 22/1-j). Uygulanacak idari para cezası, konularına göre Hazine Müsteşarlığı ya da Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından gerekçeleri de açıklanarak tatbik edilecektir.

Bireysel emeklilik aracıları EGM A.Ş. tarafından lisanslanırlar. Lisanslama işlemi sınavda gösterilen başarı ardından gerçekleşir. Bireysel emeklilik aracısı olmak isteyenlerden; aranan şartlara haiz olanlar, EGM A.Ş. tarafından organize edilen sınava katılırlar (BEAHY md. 5/1). Sınavda başarılı olan ve tamamlayıcı eğitim programlarını bitirenler aracı lisansı almaya hak kazanır (BEAHY md. 12/1). Aracılık lisansı almak için adaylar sınavda başarılı olmak yanında EGM A.Ş. tarafından tutulan sicile kaydolmak zorundadırlar (BEAHY md. 14/1). Aracılık lisansını almaya hak kazananlara bir tanıtım kartı hazırlanır. Bu kart, şirket adına mesleği icra etme yetkisini gösteren belgedir (BEAHY md. 14/3). Bireysel emeklilik aracıları faaliyetleri sırasında bu kartı taşımak zorundadırlar (BEAHY md. 15/1). Faaliyette bulunmak için sicile kaydolun bireysel emeklilik aracılarının lisanslarının durdurulması ya da iptal edilmesine neden olan haller BETYSK md. 11'in son fıkrasında düzenlenmiştir. Bireysel emeklilik aracılara yönelik BETYSK'nin hükümlerine aykırı hareket ettiği belirlenen bireysel emeklilik aracısının işlenen fiilin ağırlığına göre satış yetkisi geçici süreyle durdurulabilir yahut lisansı iptal edilebilir. Bunun yanı sıra mesleği icra edeceklerde aranan nitelik ve şartların kaybedilmesi onların lisanslarının Hazine Müsteşarlığı'na iptal edilmesine sebep olur. Lisansı iptal edilenlerin kayıtları Bireysel Emeklilik Aracıları Sicili'nden silinir (BETYSK md. 11/4).

---

⁸ Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, K.T. 13.06.2012/6327, R.G. 29.06.2012/28338.

2.2. Bireysel Emeklilik Aracılığı Mesleğinin Diğer Aracılık Meslekleri ile Karşılaştırılması

Bireysel emeklilik aracılığı mesleği ile diğer aracılık meslekleri; Sigortacılık Kanunu, Türk Ticaret Kanunu, Türk Borçlar Kanunu hükümleri açısından değerlendirilmeye değerdir. Aşağıda üç başlık altında; adı geçen kanunlarda yer alan ve aracılığa benzer örneğin sigorta acentesi, broker, ticari vekil, pazarlamacı ve simsar gibi meslek kolları, bireysel emeklilik aracılığı ile karşılaştırılmıştır.

2.2.1. Sigortacılık Mevzuatı Açısından Karşılaştırma

5684 sayılı Sigortacılık Kanunu⁹ (SK) md. 2’de sigorta aracılarının; sigorta acenteleri ve brokerlerini kapsadığı hüküm altına alınmıştır (SK md. 2/1-b). SK’de adı geçen sigorta acentesi ve broker ile bireysel emeklilik mevzuatında ifade edilen bireysel emeklilik aracılarının karşılaştırılmak suretiyle açıklanması mesleklerin hukuki nitelikleri açısından önem taşımaktadır.

Öncelikle sigorta acentesi ve brokerin hukuki tanımlarına bakılacak olursa: sigorta acentesi; “...*Ticarî mümessil, ticarî vekil, satış memuru veya müstahdem gibi...*” tacire (ya da ticari işletmeye) “...*tâbi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimî bir surette sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan kişi...*” (SK md. 2/1-m) olarak tanımlanmıştır. Broker ise; “...*Sigorta veya reasürans sözleşmesi yaptırmak isteyenleri temsil ederek, bu sözleşmelerin yapılacağı şirketlerin seçiminde tamamen tarafsız ve bağımsız davranarak ve teminat almak isteyen kişilerin hak ve menfaatlerini gözeterek sözleşmelerin akdinden önceki hazırlık çalışmalarını yürütmeyi ve gerektiğinde sözleşmelerin uygulanmasında veya tazminatın tahsilinde yardımcı olmayı meslek edinen kişiyi*” (SK md. 2/1-d) ifade eder.

Bireysel emeklilik araçları, bireysel emeklilik şirketleri ile imzaladıkları hizmet ya da acentelik sözleşmesi ile hizmet görürler. Bu, bireysel emeklilik araçlarının ancak bir bireysel emeklilik şirketine ya da acenteye bağlı ve tabi olarak aracılık faaliyetinde bulunabileceğini göstermektedir (BEAHY md. 17/3). Dolayısıyla araçlar, aracılık faaliyetini şirket dışındaki bir tüzel kişi ya da tek kişi işletmesi (olan

⁹ K.T. 03.06.2007/5684, R.G. 14.06.2007/26552.

acente) yanında çalışmak suretiyle ve bu acente sayesinde ya da doğrudan bireysel emeklilik şirketi ile tesis edeceği ilişki çerçevesinde yürütebilir (BEAHY md. 17/5). Ruhsat sahibi sigorta brokerlerinin yetkili ve teknik personeli, bireysel emeklilik araçları için mevzuatta aranan şartları sağlamaları halinde temsil ettikleri katılımcılar için şirket veya şirketlerden teklif alabilirler (BEAHY md. 17/6). Bu bağlamda sigorta brokerlerinin yetkili ve teknik personeli şartları sağlamaları halinde bireysel emeklilik aracılığı mesleğini icra edebilecekleri söylenebilir.

Bireysel emeklilik aracılığı mesleğinin, SK'de hükmedilen sigorta acenteciliği ve brokerlik kavramları ile kısmen örtüştüğü anlaşılmaktadır. Broker tanımında karşılık bulan, “sözleşme öncesi hazırlık çalışmaları yapmak” (SK md. 2/1-d), sigorta acenteciliği tanımında yer alan “sözleşme ile belirli bir bölgede sigorta sözleşmelerine aracılık etmek” (SK md. 2/1-m) gibi özellikler bireysel emeklilik aracılığı ile benzer yönler olarak kabul edilebilir. Buna karşın brokerlik mesleğinde; brokerlerin sigorta ve reasürans sözleşmesi yapmak isteyeniyi temsil etmeleri bunun yanında benzer şekilde sigorta acentelerinin sigorta şirketlerinin nam ve hesabına işlem yapmaları, prim tahsil etmeleri bireysel emeklilik aracılığından ayrılan yönler olarak göze çarpmaktadır.

2.2.2. Türk Ticaret Mevzuatı Açısından Karşılaştırma

Bireysel emeklilik araçları mesleği, bireysel emeklilik şirketleriyle doğrudan hizmet sözleşmesi¹⁰ akdetmek yani bağlı olunan kurumun çalışanı olmak suretiyle icra edebilirler. Bireysel emeklilik araçlarının gezici/seyyar olmaları ya da kapı kapı dolaşmaları hizmet erbabı olduklarını değiştirmez. Yinede işverenine bağlı ve ona tabi olarak mesleği icra ettikleri kabul edilir. Diğer taraftan bireysel emeklilik

---

¹⁰ Hizmet sözleşmesi; “...işçinin işverene bağımlı olarak belirli veya belirli olmayan süreyle iş görmeyi ve işverenin de ona zamana veya yapılan işe göre ücret ödemeyi üstlendiği...” sözleşme şeklinde tanımlanmıştır (TBK md. 393/1). İşverene hizmet sunan işçinin sunduğu hizmeti kısmi zamanlı olarak sunması sözleşmenin niteliğini değiştirmeyecektir (TBK md. 393/2). Ancak kısmi zamanlı hizmetlerin sunulmasında hizmetin düzenli bir biçimde ifa edilmesi gerekmektedir. Hizmet sözleşmesinin akdi; özel bir şekilde bağlı olmamakla (TBK md. 394/1) birlikte, TBK’de; işçi vasfını taşıyacak kişinin “...durumun gereklerine göre ancak ücret karşılığında yapılabilecek bir işi belli bir zaman için görür ve bu iş de işveren tarafından kabul edilirse...”, işçi ve işveren arasında “...hizmet sözleşmesi kurulmuş sayılır” (TBK md. 394/2) denmektedir. Bu noktada bireysel emeklilik şirketine ya da bir acenteye bağlı ve tabi olarak çalışan araçların hizmet sözleşmesi hükümlerine göre birer hizmet erbabı oldukları kabul edilmelidir.

aracılığı mesleğinin; anonim şirket, kolektif şirket veya tek kişi işletmesi gibi kurumsal bir yapı altında, bireysel emeklilik şirketiyle acentelik sözleşmesi akdetmek üzere icra edilmesi mümkündür. Kaldı ki; acente vasfındaki bu şirketlere bağlı ve tabi olarak çalışacak bireysel emeklilik araçları da hizmet sözleşmesi ile mesleği icra edeceklerdir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere bireysel emeklilik aracılığının icrasında acente ve hizmet sözleşme tiplerinden bahsedilmektedir. Acente sözleşmesi esasen Türk Ticaret Kanunu'nda¹¹ (TTK'de) düzenlenmiştir. Yasa koyucu TTK md.102/1'de acenteyi; *“Ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinen kimse...”* olarak tanımlamıştır. TTK'nin ilgili hükümlerine göre; acenteler özel ve yazılı bir yetki almaksızın sözleşme yapma hak ve yetkisine sahip değildirler (TTK md. 107/1). Bu hak ve yetki acentelik sözleşmesinden doğacaktır. Acenteler müvekkilleri adına ifa ettikleri hizmetlerden ötürü ücret hakkına sahip olurlar (TTK md. 113-116).

TTK'nin acentecilik tanımı SK'de tanımlanmış sigorta acenteliği kavramıyla paralellik göstermektedir. Tanımda geçen önemli iki özellik her iki hukuki tanımda da yer almaktadır. Bunlar; *“işletmeye bağlı olmamak”* ve *“sözleşme ile yetkili kılınmak”*tır. SK'de yer alan tanımda sigorta acenteliğine has diğer özelliklerin ifade edildiği ve tanımın mesleğe özgülendiği görülmektedir. Bu noktada; bireysel emeklilik şirketi ile acentelik sözleşmesi akdedeceklerin hem SK hem de TTK'nin ilgili hükümlerine tabi olacağının söylenmesi daha doğru olacaktır.

Ayrıca TTK'nin “Altıncı Kitap”ı “Sigorta Hukuku” başlıklıdır ve md. 1401 ile devamında, yasa koyucu; sigortalı ve sigortacı ile üçüncü kişilere yönelik hak ve yükümlülükleri, sigorta türü itibariyle ayrı ayrı düzenlemiştir. TTK'nin bu bölümünde acentelere yönelik herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla BES'deki acentecilik faaliyetleri ve acentecilik sözleşmeleri, TTK md. 102 ile md. 123'de yer alan hükümlere tabidir. Bunun yanı sıra acente sözleşmesi akdedilen tüzel kişiliğe haiz olmayan ticaret şirketleri için Türk Borçlar Kanunu¹² (TBK) md. 520 ile md. 525 arasında yer alan hükümler esas alınmak durumundadır. Bunun dışında TBK'nin komisyon sözleşmesine yönelik, md. 532 - 546 arasında yer alan hükümleri sözleşme yapan acenteleri bağlayacaktır.

¹¹ K.T. 13.01.2011/6102, R.G. 14.02.2011 / 27846.

¹² K.T. 11.01.2011/6098, R.G. 04.102.2011/27836.

2.2.3. Türk Borçlar Mevzuatı Açısından Aracılık Mesleği

Acentelik faaliyetleri ve acentelik sözleşmesine yönelik hükümlerin TTK md. 102’de düzenlendiği bir önceki başlıkta açıklanmıştı. Mezkûr maddenin ikinci fıkrasında acentelere yönelik bir hükmün TTK’de bulunmaması hali düşünülerek, bu hallerde TBK’nin “*simsarlık*” ile ilgili hükümlerinin uygulanacağı emredilmiştir. Diğer taraftan acentelerce akdedilecek sözleşmelerde TBK’de düzenlenmiş komisyon hükümlerinin uygulanacak olup, hem komisyon hem de simsarlık hükümlerinde uygulanacak gerekli düzenlemelerin yokluğunda ise TBK’nin vekâlet sözleşmesine yönelik hükümleri uygulanacaktır. Dolayısıyla sigortacılık sektöründe faaliyet gösteren acentelere yönelik özel hükümler TTK kapsamında saklı kalmakla (TTK md. 102/3) birlikte, TBK hükümlerinin de önem taşıdığı görülmektedir. Bu nedenle özellikle bireysel emeklilik aracılığı mesleğinin TBK açısından da değerlendirilmesi gerekmektedir.

TBK md. 520’de simsarlık sözleşmesi tanımlanmış ve simsarlık sözleşmesinin, sözleşmenin kurulmasına zemin hazırlamak veya kurulmasına aracılık etmek, hizmetin başarı ile sonuçlanması halinde ücret hak etmek (TBK md. 521/1) üzere akdedilen bir sözleşme olduğuna hükmedilmiştir (TBK, md. 520/1). Ayrıca TBK’nin vekâlete ilişkin hükümlerinin kural olarak simsarlık sözleşmesine uygulanacağı (TBK md. 520/2) yönünde bir irade oluşturulmuştur. Vekâlet sözleşmesi hükümlerinin simsarlık sözleşmesine uygulanacağı yönündeki TBK md. 520/2 hükmü, simsarın bir tür vekil statüsüne kavuşmasını sağlamakta, dolayısıyla sözleşmenin akdedilmesi zorunluluğu ile tarafları bağlamaktadır. Bu noktada vekâlet sözleşmesi, “...*vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemini yapmayı üstlendiği...*” sözleşme şeklinde tanımlanmıştır (TBK md. 502/1). Vekâlet sözleşmesinin; bir kişiye bir işin görülmesi önerildiğinde, bu işi ifa etme konusunda resmi yetkiye sahip olması ya da bu tür işleri yaptığı konusunda duyurularla bulunması ayrıca işin o kişinin mesleğinin icabı olması hallerinde kendisine teklif geldiği andan itibaren öneriyi reddetmemesiyle kurulduğu varsayılmaktadır (TBK md, 503). Bu hükümden de görülmektedir ki; bireysel emeklilik araçlarının veya şirketle acentecilik sözleşmesi akdeden ticaret şirketleri ya da gerçek kişilerin, BETYSK’de ve BEAHY’de düzenlenmiş borçları ve hakları dikkate alındığında, simsarlık mesleği ile ilişkilendirilmesi daha olanaklıdır. Bireysel emeklilik aracılığı faaliyetinde bulunan acentelerin, (TTK’nin acente sözleşmesini tanımlayan ve aracının ticari vekil olamayacağı yönündeki hükmü göz ardı edilirse,) bireysel emeklilik şirketine bağlı olmayan vekil statüsünde çalıştığı kabul edilebilir.

Aracılık faaliyetini yürüten acenteler, şirket lehine akdettikleri bireysel emeklilik sözleşmeleri nedeniyle ücret, komisyon yahut prim vb. ödemeleri hak ederler. Bu açıdan komisyon sözleşmelerine değinmekte yarar vardır. TBK md. 532'deki komisyon sözleşmelerine yönelik hükümlerin acentelere yönelik uygulanması mümkün değildir. Çünkü mezkûr madde değerli evrak ile taşınır alım satıma yönelik olan sözleşmelerden doğacak komisyonlar için düzenlenmiştir.

Görüldüğü üzere bireysel emeklilik şirketleri ile acenteler arasında akdedilecek komisyon sözleşmelerine TBK'nin yukarıda adı geçen komisyon sözleşmesi hükümlerinin uygulanması olanaklı değildir. Ancak TBK'nin muhtelif maddelerinde komisyon talep etme hakkı ayrıca pazarlamacılara tanınmıştır. Pazarlamacılık mesleği işverenle kurulacak pazarlamacılık sözleşmesi ile icra edilecektir. Pazarlamacılık sözleşmesi; *"...pazarlamacının sürekli olarak, bir ticari işletme sahibi işveren hesabına ve işletmesinin dışında, her türlü işlemin yapılmasına aracılık etmeyi veya yazılı anlaşma varsa, bu anlaşmada belirtilen işlemleri yapmayı, işletme sahibi işverenin de buna karşılık ücret ödemeyi üstlendiği sözleşme..."* olarak tanımlanmıştır (TBK md. 448). Tek başına hukuki bu tanımdan yola çıkılarak bireysel emeklilik araçları ile pazarlamacılık tanımının ayrıştığını görmek mümkündür. Çünkü bireysel emeklilik araçları, pazarlamacılık sözleşmesinin tanımında da ifade edildiği üzere her türlü işlemi yapmaya yetkili değildirler. Örneğin araçların; aracılık ettikleri şirket adına katkı payı ve benzeri diğer ödemeleri tahsil etmeleri mümkün değildir. Buna karşın pazarlamacının yetkilerinin düzenlendiği TBK md. 452/1 ve 2 hükmünde; *" Aksine yazılı anlaşma olmadıkça pazarlamacı, sadece işlemlere aracılık etmeye yetkilidir. Pazarlamacı, işlem yapmaya yetkili kılınmışsa yetkisi, bu işlerin icrası için gereken bütün olağan hukuki işlem ve fiilleri kapsar; özel yetki verilmedikçe müşterilerden tahsilât yapamaz ve ödeme günlerini değiştiremez."* düzenlemesine yer verilmiştir.

Yasa koyucunun; pazarlamacıların sadece işlemlere aracılık edeceği ve yetki verilmedikçe tahsilât yapmayacakları yönündeki iradesi tek başına ele alındığında, ayrıca pazarlamacının bağımsız tacir yardımcısı (Bkz: Bahtiyar 2013: 70; Bilgili ve Demirkapı 2013b: 83-99; Deryal 2004: 71-88) olduğundan yola çıkıldığında, bireysel emeklilik araçlarının birer pazarlamacı hüviyetine büründüğü kabul edilebilir.

Tüm bu karşılaştırmalara karşın bireysel emeklilik aracılığı; yetkileri net bir çizgiyle çizilmiş ve BETYSK'de ayrı bir meslek kolu olarak düzenlenmiştir. Dolayısıyla bireysel emeklilik aracılığı simsarlıktan, pazarlamacılıktan ya da acentecilikten farklı olarak tek başına bir meslek olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Bunun en önemli sebebi bireysel

emeklilik aracılığının, Türkiye Meslek Yeterlilik Kurumu tarafından mesleki standarda kavuşturulmuş olmasıdır¹³.

Son olarak bireysel emeklilik araçlarının şirketle yahut acenteler ile hizmet sözleşmesi akdedilmek suretiyle istihdam edildikleri, bu nedenle hizmet sözleşmesinin genel hükümleri ile korundukları ve birer hizmet erbabı olduklarını unutmamak gerekir¹⁴.

3. Bireysel Emeklilik Araçlarının Vergi Kanunları Karşısındaki Durumu

Bireysel emeklilik araçları yetkilendirilmiş gerçek kişilerdir. Ancak bu kişiler mesleği emeklilik şirketleri yanında çağrı merkezlerinde yahut acente veya bankalarda işverene bağlı ve tabi olarak yürütürler. Dolayısıyla bireysel emeklilik araçlarının vergi kanunları karşısındaki durumu hem GVK hem de KVK açısından ayrı ayrı ele alınmalıdır. Diğer taraftan araçların ifa ettikleri hizmetin KDVK karşısındaki durumu ile hizmet karşılığında bireysel emeklilik şirketlerinden hak edilen komisyonların GidVK karşısındaki durumlarının açıklanmasında yarar bulunmaktadır.

---

¹³ Bireysel emeklilik aracılığı, finans alanında 13UMS0298-5 standart koduyla 13.02.2013 tarih ve MYK Finans Sektör Komitesi'nin 2013/14 sayılı Kararıyla standarda kavuşmuştur. Standart, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı ve Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği tarafından hazırlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Türkiye Meslek Yeterlilik Kurumu, http://portal.myk.gov.tr/index.php?option=com_meslek_std_taslak&view=taslak_listesi_yeni&msd=2&Itemid=432 (6 Şubat 2018).

¹⁴ Hizmet sözleşmesinin tarafları, çalışma usul ve esasları TBK dışında 4857 sayılı İş Kanunu'nda (İK, K.T. 22.05.2003/4857, R.G. 10.6.2003 / 25134) düzenlenmiştir. 4857 sayılı İK'nin "*Tanımlar*" başlıklı 2'inci maddesinde çalıştırılanlar ya da diğer adıyla hizmet erbapları ya da işçiler, "*bir iş sözleşmesine dayanarak çalışan gerçek kişi...*" olarak tanımlanmaktadır (İK md. 2/1). Mezkûr Kanunun 2'nci maddesi birinci fıkrasının devamında "*...işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara işveren...*" adı verilmektedir. İşçi ve işveren arasında kurulan ilişkiye ise iş ilişkisi denmektedir (İK md. 2/1). TTK, TBK ve İK hükümleri topyekûn dikkate alındığında işveren konumundaki bireysel emeklilik şirketleri ya da acentecilik sözleşmesi ile (tacirden bağımsız şekilde) vekâlet etme hakkına sahip acentelere bağlı ve tabi olarak çalışan bireysel emeklilik araçları bir hizmet (iş) sözleşmesi ile ücret karşılığında çalışmaları mümkündür. Burada ifade edilen ücret ise İK'de; "*...bir kimseye bir iş karşılığında işveren veya üçüncü kişiler tarafından sağlanan ve para ile ödenen tutar...*" şeklinde kabul edilmelidir (İK md. 32/1).

3.1. Bireysel Emeklilik Araçlarının Elde Ettiği Gelirler

Bireysel emeklilik araçları bireysel emeklilik sözleşmelerinin akdedilmesinde üstlendiği aracılık görevini, bireysel emeklilik şirketlerinde, bu şirketlere ait çağrı merkezlerinde, bankalarda, acentelerde ve saire yerlerde¹⁵ ifa ederler (BEAHY md. 4/2). Araçlar bu hizmeti, işverene bağlı ve ona tabi olarak ayrıca işverenin emir ve talimatlarını yerine getirmek suretiyle ifa ederler. Acenteler yahut bankalarsa, acentelik sözleşmesi akdetmek suretiyle bireysel emeklilik şirketi adına aracılık faaliyetini yürütebilirler (BEAHY md. 17/5). Bu noktada; gerçek kişi olan bireysel emeklilik araçlarının bir işverene tabi olarak hizmet ifa etmeleri ayrı bir durum olarak ele alınmalıdır. Çünkü bu şekilde istihdam edilen bireysel emeklilik araçları, hizmet erbabı olarak ücret geliri elde ederler. Buna karşın acentelik sözleşmesi akdederek bireysel emeklilik aracılığı hizmeti sunan tüzel kişilerin faaliyetleri ve bu faaliyetler nedeniyle elde ettikleri gelirlerin vergi mevzuatı karşısındaki durumları farklılık arz etmektedir. Burada acentelerin yahut bankaların hangi ticaret unvanıyla kuruldukları vergilendirilmeleri açısından önem taşıyacaktır. Tüm bu açıklamalar ardından konu, iki farklı başlıkta ele alınacaktır.

Bunlar:

1. İşverene (bireysel emeklilik şirketlerine ve aracılık faaliyetinde bulunan acentelere yahut bankalara) tabi olarak çalışan bireysel emeklilik araçlarının elde ettiği gelirler,

2. Acentelik sözleşmesi akdeden acentelerin elde ettiği gelirlerdir.

Doğal olarak elde edilen gelirlerin vergilendirilmesi de bu açıdan iki başlık altında ele alınacaktır.

Bireysel emeklilik şirketleri, acenteler ya da bankalar; aracılık faaliyetinin gereklerini yerine getirmek üzere, aracılık yetki belgesine sahip olanlar ile bir hizmet sözleşmesi akdetmek ve bu kişileri istihdam etmek zorundadırlar. Araçının işverenine tabi ve bağlı olarak çalışması karşılığında elde ettiği gelirin, GVK kapsamında gelirin unsurlarından ücrete karşılık geldiği açıktır (Bkz, GVK md. 61). Ayrıca bireysel emeklilik aracısı gerçek kişinin aracılık ettiği her bir bireysel emeklilik sözleşmesi için; şirket, acente ya da bankadan ücretine ek prim hakkına

---

¹⁵ Bireysel emeklilik ürünlerinin katılımcı adaylarına ulaşmasını sağlayan kişi ve kurumlar dağıtım kanalları olarak adlandırılır. Bunlar; banka, bireysel direkt satış, kurumsal satış, acente, broker, çağrı merkezi, internet olarak sıralanabilir (Emeklilik Gözetim Merkezi AŞ, (t.y.). “Terimler Sözlüğü”, <http://www.egm.org.tr/?pid=496> (08 Şubat 2018).

sahip olacağı uygulamalar da bulunmaktadır. O halde aracının prim toplamı da GVK md. 61/2 hükmüne göre ücret toplamına dâhil edilecektir.

Acente veya bankaların bireysel emeklilik şirketleriyle akdettikleri sözleşme hükümlerine göre; acente veya bankaların bireysel emeklilik sözleşmesi akdettikleri katılımcılar, yaptıkları tanıtımlar ile pazarlama ve diğer aracılık görevlerinden ötürü, (uygulamada farklı sözleşmelere rastlanmakla birlikte,) her bir sözleşme için bireysel emeklilik şirketinden asgari tutarda bir ödeme hak etmektedirler. Uygulama dikkate alınacak olunursa; sözleşme esaslarına bağlı olmak üzere bu ücret, katılımcının sisteme dâhil olması ardından başlangıçta en az üç ay ve devam eden aylarda düzenli ödeme yapmış olmasına bağlanmıştır. Düzenli ödeme yapan katılımcı sayesinde aracı acente, üç yıllık süre boyunca bireysel emeklilik şirketinden bir bedel tahsil etmektedir. Nispi oranlar şeklinde tahsil edilen bedel, ödemenin sona ereceği yılla yaklaştıkça azalmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki; bireysel emeklilik şirketi, acenteye yapacağı komisyon ödemesini, katılımcıdan tahsil ettiği katılım paylarından değil kendi öz gelirlerinden ödemektedir (Sarıslan 2014: 179). Sigortacılık sektöründe ifa edilen aracılık hizmetleri ticari faaliyetlerdendir (Şenyüz vd. 2008: 24). Dolayısıyla acente ve bankaların elde ettikleri aracılık gelirleri ticari kazançtır. Elde edilen ticari kazançlar ise mükellefiyete bağlı olarak GVK yahut KVK hükümlerine göre vergilendirilir.

3.2. Aracılık Faaliyetinde Bulunan Gerçek Kişilerin Elde Ettikleri Gelirlerin Vergilendirilmesi

İşverenine tabi hizmet gören bireysel emeklilik aracısının elde ettiği kazanç ve iratlar ücret kapsamında vergilendirilir. Ücret; bağımlı çalışanlara hizmetleri karşılığı ödenen (Kızılot ve Taş 2011: 237) nakdi ve aynı faydaların toplam tutarıdır. Elde edilen ücretin vergilendirilmesine ilişkin olarak; GVK md. 61-64 ile GVK md. 94/1, md. 98/1, md. 103 ve md. 119/1'de yer alan hükümler uygulanacaktır¹⁶.

---

¹⁶ Ücret GVK md. 61/1'de; işverene bağımlı, belirli bir işyerine tabi olarak çalışanlara ifa ettikleri hizmet karşılığı verilen para ve ayınlar ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatleri ifade etmektedir. Dolayısıyla bireysel emeklilik araçlarına aracılık hizmeti karşılığında ödenen menfaatler ücret olarak kabul edilmektedir ve gelir vergisine tabidir. Ödenen ücretin "...ödenek, tazminat, kasa tazminatı (mali sorumluluk tazminatı), tahsisat, zam, avans, aidat, huzur hakkı, prim, ikramiye, gider karşılığı veya başka adlar altında ödenmiş olması veya bir ortaklık münasebeti niteliğinde olmamak şartı ile kazancın belli bir yüzdesi şeklinde tayin edilmiş bulunması..." önem taşımamakta, GVK md.

Bireysel emeklilik aracılara işveren tarafından ödenen ücret gerçek usulde vergiye tabidir (GVK md. 63/1). Hak edilen ücret toplamı GVK md. 94/1-1 hükmü gereği kaynakta kesinti yöntemine göre vergilendirilir. Vergi sorumlusu sıfatıyla bireysel emeklilik şirketleri, bankalar ya da acenteler hizmet erbabınca elde edilen ücret toplamı üzerine GVK md. 103'de yer alan gelir vergisi tarifesindeki oranları uygulamak suretiyle vergiyi tarh edeceklerdir (GVK md 94/1-1). Kaynakta vergilendirme rejimi nihai vergilendirme olacaktır. Kaynakta vergiyi kesen vergi sorumluları, kestikleri vergiyi muhtasar beyanname ile hesap dönemini takip eden ayın 23'üncü günü akşamına kadar beyan etmekle sorumludurlar (GVK md. 98/1). Vergi sorumlusu olan işverenlerden çalışan sayısı 10 ve daha az olanlar her ay beyanname vermek yerine üçer aylık dönemler itibariyle beyanda bulunabilirler (GVK md. 98/1). Yani vergilendirme dönemi; 11 ve daha fazla çalışana sahip sorumlular için birer aylık dönemlerken, 10 ve daha az kişi çalıştıranlar için hesap döneminin üçer aylık kesitleri olabilmektedir. Kaynakta kesilen ve muhtasar beyanname ile beyan edilen vergi, beyan edilen ayın 26'ncı günü akşamına kadar ödenir (GVK md. 119/1).

3.3. Aracılık Faaliyetinde Bulunan Acentelerin Elde Ettikleri Gelirlerin Vergilendirilmesi

Bireysel emeklilik şirketleri ile acentelik sözleşmesi akdeden bireysel emeklilik aracılarının acentecilik faaliyetleri esas olarak TTK'de düzenlenmiştir. Buna karşın SK'de acentelere yönelik hükümlerin mevcut olması yanında, yasa koyucu; İş Kanunu'nda da (İK'de de) sigortacılık faaliyetlerine yönelik düzenlemelere gitmiştir. TTK md. 3'de, TTK kapsamına giren tüm hususlar ile ticari işletmeyi ilgilendiren bütün işlem ve fiillerin ticari iş olduğu kabul edilmiştir. Benzer şekilde İK md. 111/1-(2)-(b) alt bendinde bankacılık ve finans sektörü ile ilgili işler yanında sigortacılık, komisyonculuk işleri ticari işlerden sayılmıştır. TTK'de ticari işlerin ticari işletme bünyesinde tacirler tarafından yürütülmesi zorunluluğu dikkate alınmakla birlikte, her iki hükmün lafzıyla bireysel emeklilik şirketiyle acentelik sözleşmesi akdedenlerin ticaret unvanları altında yürüttüğü faaliyetler ticari faaliyetlerden sayılmıştır. Kaldı ki; bireysel emeklilik aracılığının, Türk ticaret mevzuatı kapsamında karşılaştırıldığı bir önceki başlıkta şirketle akdedilen acentelik sözleşmesinin TTK'de düzenlenmiş olması, bu mesleği icra edenlerin

---

61/2'de sıralanan ödemelerin tamamı ücret kabul edilerek vergiye tabi tutulmaktadır. O halde bireysel emeklilik aracısına hizmetleri karşılığında ödenen primlerde ücret kabul edilecek ve bu kapsamda değerlendirilecektir.

faaliyetlerinin ticari faaliyet kapsamında kabul edilmesi gerektiği gibi bir sonucun doğmasına sebep olur.

TTK hükümlerinden yararlanmak suretiyle aracılık faaliyetinde bulunanların mükellefiyetlerini tespit etmek mümkündür. TTK md. 124'de ticaret şirketleri sayılmak suretiyle belirtilmiştir. Buna göre ticaret şirketleri; kolektif şirket, komandit şirket, anonim şirket, limited şirket ve kooperatif şirketlerden ibarettir (TTK md. 124/1). Bu şirketler şahıs şirketleri ve sermaye şirketleri şeklinde ayrıma tabi tutulur (Okan 2013: 86; Bilgili ve Demirkapı 2013a: 16). Bu tasnif ortakların dış ilişkilerdeki öneminden yola çıkılarak yapılır (Deryal 2004: 169). O halde Türk vergi mevzuatına göre limited şirket, anonim şirket, hisseli komandit şirket ve kooperatif şirket ticaret unvanı altında kurulan sermaye şirketlerinden aracılık hizmeti sunanların, KVK md. 2'ye göre kurumlar vergisi mükellefiyetinin doğacağı açıktır (Acuner ve Acuner 2017: 204). Buna karşın şahıs şirketlerinden kolektif şirket ticaret unvanı altında örgütlenerek aracılık hizmeti sunan şirket ortaklarının ise gelir vergisine tabi olacakları ilgili kanun hükümlerinin gereğidir (GVK md. 37/3). Dolayısıyla vergilendirme rejimi iki başlık altında açıklanmak durumundadır.

3.3.1. Bireysel Emeklilik Aracılığı Faaliyetini Yürüten Sermaye Şirketlerinin Vergilendirilmesi

Sermaye şirketi şeklinde örgütlenerek aracılık faaliyeti yürüten acenteler ve Bankacılık Kanunu¹⁷ (BK) hükümlerine göre anonim şirket ticaret unvanı altında kurulmak zorunda olan (Acuner 2017c: 96; BK md. 7/1-a) bankalar; KVK'nin genel hükümlerine göre vergilendirileceklerdir.

Sermaye şirketleri kurumlar vergisi mükellefidirler (KVK md. 1/1). KVK'nin muafiyet ve istisnalara yönelik hükümlerinde acente faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin muaf ya da müstesna olduğuna yönelik bir hüküm bulunmamaktadır. Acentelik sözleşmesi akdederek aracılık hizmetini ifa eden sermaye şirketlerinin elde ettikleri kazanç ve iratlar, ticari kazanç kabul edilir ve kurumlar vergisine tabidir (KVK md. 1/1-a). Kurumlar vergisi mükelleflerinin elde ettiği kazanç ve iratlar safi tutarlar üzerinden vergilendirilir (KVK, md. 6/1) ve safi tutarın tespitinde, GVK'nin ticari kazanç hükümleri uygulanır (KVK md. 6/2). Defter tutma bakımından tacirlerin sınıflandırıldığı Vergi Usul Kanunu¹⁸ (VUK) md. 176'da tacirler iki gruba ayrılırlar. Bunlar; birinci sınıf tacirler ve ikinci sınıf tacirlerdir. Sermaye şirketi şeklinde örgütlenmiş acenteler

¹⁷ K.T. 19.10.2005/5411 /01.11.2005 /25983.

¹⁸ K.T. 04.01.1961/213, R.G. 10.01.1961/10703 – 10705.

ile bankalar birinci sınıf tacir kabul edilirler ve bilanço esasına tabidirler (VUK md. 176). Bunun yanı sıra birinci sınıf tacir kabul edilen bireysel emeklilik aracılığı faaliyetinde bulunan kurumlar vergisi mükellefleri birinci sınıf tacirler gibi defter tutarlar.

Kurumlar vergisi mükellefleri bir hesap döneminde tespit ettikleri safi kurum kazancını yıllık olarak hesap dönemini takip eden dördüncü ayın 1'i ile 25'i arasında beyan ederler (KVK md. 14/3). Beyan edilen matrah, acentenin bağlı olduğu idare tarafından tarh edilir (KVK md. 16/3). Kurumlar vergisi oranı %20'dir (KVK md. 32/1). Ancak bu oran KVK'ye eklenen geçici md. 10 ile, 2018-2020 yıllarında uygulanmak üzere %22'ye çıkarılmıştır. Bireysel emeklilik aracılığı hizmetini ifa edenler, tarh edilen vergilerini beyanname verilen ayın sonuna kadar öderler (KVK md. 21/1). Mükellefler, ayrıca, cari vergilendirme döneminin kurumlar vergisine mahsup edilmek üzere GVK mükerrer md. 120'de belirtilen esaslara göre ve % 22 oranında geçici vergi öderler (KVK md. 32/1 ve 2). Geçici vergi üçer aylık dönemler itibariyle üçer aylık dönemleri takip eden ikinci ayın on dördüncü günü beyan edilir ve on yedinci günü ödenir (GVK mükerrer md. 120/Ek Fıkra). Ödenen geçici vergi yıllık olarak ödenecek kurumlar vergisinden mahsup edilir (GVK mükerrer md. 120/2).

3.3.2. Bireysel Emeklilik Aracılığı Faaliyetini Yürüten Şahıs Şirketlerinin Vergilendirilmesi

Şahıs şirketleri; kollektif şirket ve adi komandit şirketlerden ibarettir (Bayraklı 2016: 251; Okan 2013: 86). Sigorta acenteliği yapan şirketler dikkate alındığında bunlar arasında kollektif şirket ticaret unvanı altında kurulan acentelerin de olduğu görülür. Bu ticaret unvanı altında aracılık hizmeti sunan şirket ortakları GVK'nin genel hükümlerine göre vergiye tabidir.

Aracılık faaliyeti ticari işlerden biridir¹⁹. GVK'nin muhtelif maddelerinde ticari işlerden elde edilen kazanç ve iratların ticari kazanç olduğu kabul edilmiştir (GVK md. 37/1). Bunun yanında GVK md. 37'nin üçüncü fıkrasında kollektif ortaklıkta ortakların, adi ve sermayesi paylara

---

¹⁹ Bununla birlikte GVK md. 51'de ticari kazanç matrahının tespitinde öngörülen yöntemlerden biri olan basit usulden yararlanamayacak olanlar sıralanırken, aracılık faaliyetinde bulunanların yani tavassut işi yapanların basit usulden yararlanamayacakları hüküm altına alınmıştır. Bu düzenleme dolaylı olarak aracılık faaliyetini ticari iş mahiyetinde yapan gerçek ya da tüzel kişilerin elde ettikleri kazançların ticari kazanç kapsamında değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

bölünmüş komandit ortaklıklarda komandite ortakların, ortaklık kârından aldıkları payların ticari kazanç olduğuna hükmedilmiştir (GVK md. 37/3).

Gelir vergisi mükellefleri elde ettikleri kazanç ve iratların safi tutarları üzerinden vergilendirilirler (GVK, md. 1). Buna göre mükelleflerin safi kazançları GVK md. 37 ile md. 51 arasında yer alan hükümlere göre tespit edilir. Acentelik faaliyetinde bulunan gelir vergisi mükellefleri matrahlarını gerçek usulde tespit edeceklerdir²⁰. Defter tutma bakımından gerçek usulde vergiye tabi bireysel emeklilik araçları; birinci sınıf tacirler ve ikinci sınıf tacirler şeklinde ikiye ayrılır (VUK md. 176). VUK md. 177'de birinci sınıfa dâhil tacirler için mal alım-satım ya da gayrisafi hâsıllarına yönelik sınırlar verilmiştir (VUK md. 177/1-1, 2, 3). Ancak bu sınırlar kollektif şirketler için geçerli değildir. Çünkü VUK md. 177/1-(4) ve md. 177/1-(5)'de; her türlü ticaret şirketleriyle kurumlar vergisi mükellefi tüzel kişiliklerin birinci sınıf tacir oldukları kabul edilmiştir.

Birinci sınıf tacir araçlar, vergiye tabi gelirlerinin yıllık toplamından; GVK md. 40'da sıralanan ve indirilmesine izin verilen giderlerin düşülmesi ardından tespit ettikleri matrahlarını beyan ederler (GVK md. 38-40). Vergi, tespit edilen matrahlar üzerine GVK md. 103'de yer alan tarife uygulanarak tarh edilir (GVK md. 104). Mükellefler vergilerini, GVK md. 83 ve 84'e göre yıllık gelir vergisi beyannamesiyle, hesap dönemini takip eden üçüncü ayın 1 ile 25'i arasında, bağlı olunan vergi idaresine beyan ederler. Hesaplanan vergi iki eşit taksitte, Mart ve Temmuz aylarında ödenir (GVK md. 117/2). Bireysel emeklilik aracılığı faaliyetinde bulunan gelir vergisi mükellefleri GVK mükerrer md. 120'ye göre "...*cari vergilendirme döneminin gelir vergisine mahsup edilmek üzere...*" üçer aylık dönemler itibariyle %15 oranında geçici vergi ödemek zorundadır. Geçici vergi, üçer aylık dönemleri izleyen ikinci ayın on dördüncü günü beyan edilir ve aynı ayın on yedinci günü akşamına kadar bağlı olunan vergi idaresine ödenir (GVK mükerrer md. 120/Ek Fıkra). Bu kapsamda ödenmiş geçici vergi tutarları yıllık olarak ödenecek gelir vergisinden mahsup edilir (GVK mükerrer md. 120/2).

---

²⁰ Gelir vergisi mükellefleri safi kazançlarını gerçek ve basit usul olmak üzere iki yolla tespit ederler. Gerçek usulde matrah tespitinde iki yöntem: bilanço esası ve işletme hesabı esası bulunmaktadır. Bilanço esasına tabi gelir vergisi mükellefleri birinci sınıf tacir kabul edilir ve birinci sınıf tacir gibi defter tutarlar. İşletme hesabı esasına tabi gelir vergisi mükellefleri ikinci sınıf tacir kabul edilir ve ikinci sınıf tacir gibi defter tutarlar.

3.4. Bireysel Emeklilik Araçlarının Gider Vergileri Kanunu Karşısındaki Durumu

GidVK md. 28 ve devam eden maddelerinde düzenlenen Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV); banka, banker ve sigorta şirketlerinin işlemleri sonucunda doğan bir muamele vergisidir (Pehlivan 2014: 378). Dolayısıyla verginin mükellefi banka, bankerler ve sigorta şirketleridir (GidVK md. 30). Verginin konusu banka ve sigorta şirketlerinin “...*Finansal Kiralama Kanuna göre yaptıkları işlemler hariç olmak üzere, her ne şekilde olursa olsun yapmış oldukları bütün muameleler dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları...*” paralıdır (GidVK md. 28/1).

GidVK md. 28/1’de yani verginin konusundan yola çıkarak, bireysel emeklilik aracılığı faaliyetini icra eden; banka, banker yahut sigorta şirketlerinin aracılık işlemleri üzerinden BSMV hesaplanması gerektiği söylenebilir. Hukuki izahatlar da bu yöndedir. Bu izahatlar; aracılık faaliyet yürüten acentelerin, ifa ettikleri aracılık hizmetleri nedeniyle, “...*her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları...*” paralarının, BSMV’ye tabi olacağı yönündedir (2 No.lu Gider Vergileri Sirküleri). Dahası idarenin vermiş olduğu bu izahatta, aracılık faaliyeti yürüten sigorta acentelerinin elde ettiği komisyon tutarları nedeniyle, bazı şartlar altında, BSMV mükellefiyetinin doğacağı ifade edilmiştir (2 No.lu Gider Vergileri Sirküleri). Bu yorum her zaman için doğru sonuca ulaşılmasına imkân vermemektedir (Acuner 2017a: 301).

Şöyle ki Gelir İdare Başkanlığı’nın 2 No.lu Gider Vergileri Sirkülerinde²¹ idare; banka veya sigorta acentelerinin işlemlerinden dolayı nakden veya hesaben aldıkları komisyonlar üzerinden BSMV mükellefiyetinin doğması, banka veya sigorta acentelerinin “...*poliçe tanzim etme...*” ve “...*tahsilâta yetkili olup olmama...*” şartına bağlı olduğu yönünde bir izahat geliştirilmiştir. Bu izahata göre; komisyon ödemelerinden BSMV mükellefiyetinin doğması için şartlardan biri poliçe tanzim etmek diğeri ise tahsilâta yetkili olmaktır (Acuner 2017b: 250). Durum bireysel emeklilik sektöründeki işlemler ile tekrar açıklanması gerekirse; bu işlemlerden BSMV mükellefiyetinin doğması, araçların poliçe tanzimiyle yetkilendirilmelerine ve katkı payı, giriş aidatı gibi gelirlerin tahsilâtına yetkili olup olmadıklarına bağlanmıştır. Yukarıda ilgili başlıklarda da açıklandığı üzere bireysel emeklilik araçları herhangi bir para alışverişine taraf olamazlar. Bu, BEAHY md. 19’da düzenlenmiş

²¹ Karar T. 17.03.2004/ Gider Vergileri Kanunu-2 / 2004-2/ BSMV-1.

açık hükmünün gereğidir²². O halde mükellefiyetin doğması için gereken şartlardan ilki sağlanamayacaktır. Diğer şart olan poliçe tanzim etmek fiili ise yine bireysel emeklilik aracılığı tarafından yerine getirilmemektedir. Bu noktada poliçe tanzim etme fiili²³/iradesi, acente ile katılımcı arasında değil, katılımcı ile bireysel emeklilik şirketi arasında gerçekleşmekte ve aracılar tanzim edilen poliçenin akdedilmesine, daha doğru bir ifadeyle, katılımcının sözleşmeyi imza etmesine aracılık etmektedirler (Acuner 2017a: 302). Görüldüğü üzere bu açıdan da ikinci şart sağlanamamıştır. Bu iki şartın yokluğu bireysel emeklilik aracılarının işlemleri üzerine BSMV mükellefiyetinin doğmayacağı yönünde bir kanı oluşturmaktadır (Acuner 2017b: 251). Ancak yukarıda adı geçen Gider Vergileri Sirküleri'nde yönetmeliğin açık hükmüne rağmen emeklilik şirketlerinin sözleşme akdi ile tahsilât konularında acentelik faaliyetinde bulunan aracılığı yetkilendirmeleri halinde “...bireysel emeklilik aracılığı tarafından yapılan her türlü muameleler dolayısıyla ile lehe alınan paralar...” BSMV'ye tabi tutulacağı yönünde bir açıklamaya yer verilmiştir. Bu açıklamanın dayanağı GidVK'nin BSMV adlı ikinci kısmının “istisnalar” başlıklı md. 29'un birinci fıkrası (i) bendidir. Mezkûr bende göre; “Emeklilik sözleşmeleri, hayat sigortaları .... kapsamında yapılan sigortalarda sözleşme ve poliçe üzerinden alınan...” paralar BSMV'den istisnadır. İzahatta açık olmayan ancak anlaşılması gereken şudur ki; bireysel emeklilik aracılarının aracılık yaptıkları her bireysel emeklilik sözleşmesi nedeniyle şirketten hak ettikleri komisyon adı altındaki ücretin, lehe alınan para olarak kabul edilmesi halidir (Acuner 2017a: 302) . Dolayısıyla bireysel emeklilik aracılarının işlemlerinden ötürü lehlerine ödenen komisyonlar üzerinden BSMV hesaplanması gereği izahattan doğan yorumun sonucudur. Yoksa aracı kişiler, bireysel emeklilik şirketleri adına katkı payı vb. hiç bir ödemeyi lehlerine alamazlar ya da sözleşmenin tarafı olamazlar. Dolayısıyla sözleşmeden yahut sözleşmenin içeriğindeki işlemler

---

²² Bireysel emeklilik aracısının yapamayacağı işler: Madde 19 – (1) Bireysel emeklilik aracı, hiçbir surette giriş aidatı, katkı payı veya benzeri adlar altında tahsilât yapamaz, emeklilik sözleşmesi çerçevesinde katılımcı ile hiçbir para alışverişinde bulunamaz; katılımcı adına aktarım işlemi yapamaz ve katılımcı adına fon dağılımı oranlarını belirleyemez.

²³ Türk Dil Kurumu'na göre tanzim etmek düzenlemek anlamında kullanılmaktadır. Buradan poliçe düzenlemek deyimine ulaşılır ki; poliçeler iltihakı birer sözleşme olarak bireysel emeklilik şirketlerince maktu şekilde hazırlanmakta ve sözleşmenin taraflarından biri olmaktadır. Diğer taraf ise katılımcı kişidir. Aracının bu açıdan sözleşmenin ya da poliçenin imzalanmasında sadece aracılık görevini üstlendiğini kabul etmek daha doğru olacaktır.

nedeniyle bir BSMV mükellefiyetinin aracılara üzerine doğması mümkün değildir. Kaldı ki; BSMV'nin mükellefinin düzenlendiği GidVK md. 30, “...*Sigorta araçları tarafından yapılan sigorta işlemlerinde de verginin...*” mükellefinin sigorta şirketleri olduğunu hüküm altına almıştır. Tüm bunlara karşın bireysel emeklilik şirketlerinin sigorta şirketi hüviyetinde olmadığı dolayısıyla BSMV mükellefiyetinin doğmayacağı ancak bireysel emeklilik şirketlerinin GidVK md. 28/2 kapsamında banker hüviyetinde kabul edilerek vergi mükellefiyetinin tesis edilmesi gerektiği konusunda bir eleştiriye yönelmek de mümkündür (Erol ve Yıldırım 2004a: 20).

Bireysel emeklilik şirketleri aracılık faaliyetinde bulunan acente yahut bankalara yapmış olduğu komisyon ödemelerini; 08.01.1996 tarih ve 22577 sayılı R.G. de yayımlanan 246 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği uyarınca “Sigorta Komisyon Gider Belgesi” düzenlemek suretiyle tevsik eder (Gençyürek 2004: 49). Bireysel emeklilik şirketince düzenlenen sigorta komisyon gider belgesi haricinde bireysel emeklilik aracısının ayrıca belge düzenlemesine gerek yoktur (243 Sıra No.lu Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği). Dolayısıyla komisyon ödemeleri üzerinden hesaplanan BSMV sigorta komisyon belgesinde ayrıca hesaplanmakta, mükellefi bireysel emeklilik şirketlerince beyan edilerek ödenmektedir. Verginin matrahı her ne ad altında olursa olsun bireysel emeklilik şirketince, akdedilen sözleşme nedeniyle, aracı lehine ödenen tutarlardır (Pehlivan 2014: 378). BSMV'nin genel oranı % 15'dir (GidVK md. 33). Genel BSMV oranı 98/11591 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile %5'e indirilmiştir. Bireysel emeklilik şirketleri (aylık) dönem içindeki vergiye tabi işlemlerini takip eden ayın 15. günü akşamına kadar bağlı olunan vergi dairesine beyan ederek, ödemeyi beyan süresi içerisinde gerçekleştirirler (GidVK md. 45, md. 46, md. 47 ve md. 48).

3.5. Bireysel Emeklilik Araçlarının Katma Değer Vergisi Kanunu Karşısındaki Durumu

Katma değer vergisi (KDV); GVK'nin kabul ettiği gelir unsurlarından ticari, zirai ve serbest meslek kazançlarının elde edilmesine hasıl olan mal teslimleri ile hizmet ifalarının ilk üretiminden nihai tüketiciye varıncaya kadar geçtiği her aşamada, satıcı fiyatı üzerine ve bu fiyatla orantılı olarak konulan ve bir önceki aşamada yüklenilen katma değer vergisinin indirilmesine imkan veren genel bir tüketim (muamele) vergisidir (Değer 2008: 88). KDV; ticari, sınaî, zirai faaliyet ve serbest meslek faaliyeti çerçevesinde yapılan teslim ve hizmetler ile her türlü mal ve hizmet ithalatı yanında KDVK md. 1/1'in (3) numaralı bendinde sıralanan diğer faaliyetlerden doğan teslim ve hizmetler üzerinden hesaplanan bir

vergidir (KDVK md. 1/1, 2 ve 3). KDV'de vergiyi doğuran olay malın teslimi ya da hizmetin ifa edilmesidir (KDVK md. 10/1-a). KDVK'de hizmet “...teslim ve teslim sayılan haller ile mal ithalatı dışında kalan işlemler...” şeklinde tanımlanmıştır (KDVK md. 4/1). Hizmet sayılan işlemler; “...bir şeyi yapmak ve işlemek, meydana getirmek, imal etmek, onarmak, temizlemek, muhafaza etmek, hazırlamak, değerlendirmek, kiralamak, bir şeyi yapmamayı taahhüt etmek gibi...”, eylemlerle yerine getirilebilir (KDVK md. 4/1). KDVK'de hizmet tanımı yapıldıktan sonra hizmet sayılan haller ayrıca düzenlenmiştir. Buna göre; “...vergiye tabi bir hizmetten, işletme sahibinin, işletme personelinin veya diğer şahısların karşılıksız yararlandırılması...” KDVK kapsamında hizmet olduğu kabul edilmektedir. Verginin mükellefi vergiye tabi malı teslim eden ya da hizmeti ifa edenlerdir (KDVK md. 8/1-a).

Daha önceki başlıklarda çoğu kez ifade edildiği üzere bireysel emeklilik araçları (BEAHY md. 17/1, md. 17/2):

- Bireysel emeklilik şirketi ile katılımcı arasında köprü vazifesini görür,
- Aracılık hizmeti sunar,
- Mevzuata, mesleğin gereklerine ve iyi niyet kurallarına uygun davranmak zorundadır,
- Katılımcının taleplerine uygun olarak gerekli bilgi ve belgeleri hazırlarlar.

Yukarıdaki özellikleri dikkate alındığında bireysel emeklilik araçları bir nevi rehber konumundadır (Acuner 2017b: 252). Çünkü aracı, sisteme katılanların yaşlarını ve beklentilerini dikkate alarak, sistemin uzun vadeli yapısı yanında vergi düzenlemelerini göz ardı etmeden katılımcıya uygun tavsiyede bulunmakla (BETYSK md. 11/3-c; BEAHY md. 17/2) yükümlüdür. Buradan da anlaşılmaktadır ki; bireysel emeklilik aracı bir hizmetin ifasında sağlayıcı konumundadır. Buna, danışmanlık hizmeti de denilebilir. Dolayısıyla bireysel emeklilik araçlarının ifa ettiği hizmetlerin kullanıcılarına ifası KDV'nin konusu içerisinde yer alacaktır.

Bilindiği üzere aracılık faaliyeti işverene bağlı ifa edilebileceği gibi acente hizmet sözleşmesi ile ticari maksatla da yürütülebilir. Bu açıdan aracılık faaliyetinde bulunanların KDVK karşısındaki durumları iki açıdan ele alınmak durumundadır. Bunlardan ilkinde bir işverene (yani bireysel emeklilik şirketine ya da acenteye) bağlı ve ona tabi olarak çalışan ve ücret geliri elde eden araçlar ele alınacaktır. İkinci durumda ise aracılık faaliyetinde bulunan acentelerin bireysel emeklilik şirketlerine ifa ettikleri aracılık hizmeti değerlendirilecektir.

İlk durum değerlendirilirse; ücretli olarak aracılık faaliyetinde bulunan hizmet erbablarının ifa ettikleri aracılık hizmetinin KDV'ye tabi olmadığı açıktır. Burada bir duraksama bulunmamaktadır (Acuner ve Acuner 2016: 89).. Çünkü KDV'nin konusunun belirlendiği KDVK md. 1'de buna yönelik bir düzenleme bulunmamaktadır. İstihdam yoluyla ücret geliri elde edenlerin işverenlerine sundukları hizmetler, KDV'ye tabi değildir (60 No.lu Katma Değer Vergisi Sirküleri).

İkinci duruma bakılacak olunursa; sigortacılık faaliyetleri ticari işlerden kabul edildiği bu sebeple sigorta acenteliği işlerinin de, hem SK hem de TTK hükümleri dikkate alınarak, ticari iş kabul edileceği yorumuna varılabilir. Bireysel emeklilik şirketiyle acentelik sözleşmesi akdetmek suretiyle aracılık faaliyetinde diğer bir değişle ticari faaliyette bulunan acentelerin ifa ettikleri hizmetlerin KDV'ye tabi olması gerekir. Ancak KDVK md. 17'nin "*diğer istisnalar*" başlıklı dördüncü fıkrasına göre, BSMV "*...kapsamına giren işlemler ve sigorta aracılarının sigorta şirketlerine yaptığı sigorta muamelelerine ilişkin işlemler...*" KDV'den müstesnadır. Dolayısıyla bireysel emeklilik aracılığı hizmetini ifa eden acentelerin faaliyetleri "*...sigorta aracılarının sigorta şirketlerine yaptığı sigorta muamelelerine ilişkin işlemler...*" kapsamında değerlendirilerek KDV'den istisna edilmiştir (Aydın ve Kaplan 2014: 110). Diğer taraftan KDV'nin konusuna giren başkaca bir işlem yapmayan bireysel emeklilik aracılarının KDVK'nin md. 8/1-(ı) bendine göre isteğe bağlı mükellefiyet tesis ettirmelerine de gerek yoktur (Aydın ve Kaplan 2014: 110; Gençyürek 2004: 49).

4. Sonuç

Bireysel emeklilik aracılığının, diğer aracılık mesleklerine karşın kendine özgü bir yapısı bulunmaktadır. Bireysel emeklilik aracılığı; 4632 sayılı Kanunla yasal dayanağı oluşturulmuş, standarda kavuşturulmuş bir meslek koludur. Mezkûr Kanun md. 11/2 ile verilen yetkiye istinaden, mesleğe ilişkin ayrıntılı düzenlemeler Hazine Müsteşarlığı'na çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenmiştir. Bireysel emeklilik aracılarının; katılımcıya verdiği hizmetle rehber yahut bir danışman konumunda olduğu, hukuki düzenlemelerden öne çıkan önemli özelliklerden biridir. Bu mesleğin icrası gerçek kişilerce ifa edilir. Meslek, bireysel emeklilik şirketlerine, acentelere yahut bankalara bağlı ve onlara tabi olarak icra edilir. Buradan varılan sonuç şudur ki; sigorta acenteleri ve bankalar aracılık mesleğini kurumsal düzeyde icra edeceklerdir. Sigorta acenteliklerinin faaliyetleri esasen SK'de düzenlemekle birlikte, acentelik faaliyetlerinin icra edilebilmesi için kurulacak sözleşmenin esasları TTK'de düzenlenmiştir.

Bireysel emeklilik aracılığının broker ve acenteler ile benzer yönleri bulunmaktadır. Buna karşın mesleklerin kendine has, farklı alanlarda uzmanlaşmış emek unsurunu bünyelerinde barındıkları önemli bir gerçektir. Böyle olsa da, brokerler hukuken gerekli şartları sağladıkları takdirde bireysel emeklilik aracılığı faaliyetinde bulunabilirler. TBK’de düzenlenen simsarlık ve pazarlamacılık sözleşmelerinin hukuki tanımları dikkate alındığında yine bireysel emeklilik aracılığı ile benzer yönlerine rastlanmakta ancak her iki mesleğin özellikleri bireysel emeklilik aracılığını karşılamamaktadır. Çünkü bireysel emeklilik araçları EGM A.Ş.’ce sınava tabi tutulmakta, sınavda başarılı olanların eğitim programlarını tamamlamaları ardından, lisans verilerek resmi sicile kayıtları yapılmaktadır. Daha doğrusu bu mesleği icra edeceklerin mesleklerinde uzmanlaşmaları sağlanır. Simsarlar yahut pazarlamacıların uzmanlaşmaları yönünde hukuki bir zorunluluk bulunmamaktadır.

İşverenine tabi ve bağlı olarak çalışan bireysel emeklilik araçlarının elde ettikleri gelirler, gelirin unsurlarından ücret gelirin karşılığı gelmektedir. Ücret geliri elde eden bireysel emeklilik araçları, kaynaktan vergi kesintisi yöntemiyle vergilendirilir. Bireysel emeklilik şirketleri, acenteler yahut bankalar bünyelerinde istihdam ettikleri bireysel emeklilik araçlarının ücretlerinden kaynaktan kestikleri vergiyi muhtasar beyanname ile beyan ederek öderler (ilgili GVK hükümleri: md. 61-64, md. 94/1, md. 98/1, md. 103 ve md. 119/1). Diğer taraftan aracılık faaliyetini kurumsal düzeyde yürüten sigorta acenteleri ve bankalar sermaye şirketi şeklinde kurulmaları halinde KVK md. 1/1-a ve md. 2/1’e göre kurumlar vergisi mükellefidirler. Dolayısıyla şirketlerin elde ettiği kurum kazançları KVK’nin genel hükümlerine göre vergilendirilir (KVK md. 1/1-a, md. 2/1, md. 6 md. 14, md. 16, md. 21, md. 32 md. Geçici md. 10, Mükerrer md. 120). Diğer taraftan acentelikler sermaye şirketi şeklinde değil de örneğin kolektif şirket gibi şahıs şirketi şeklinde kuruldukları takdirde şahıs şirketinin ortağı elde ettiği kazançlardan dolayı GVK’nin genel hükümlere göre vergilendirilir (GVK md. 37-51, md. 83-84, md. 103-104, md. 117, Mükerrer md. 120). Kurumsal düzeyde örgütlenen bireysel emeklilik araçlarının bireysel emeklilik şirketinden komisyon adı altında elde ettikleri gelirler üzerinden ayrıca % 5 oranında BSMV hesaplanır. BSMV’nin mükellefi bireysel emeklilik şirketleridir (GidVK md. 28/1, md. 30-31, md. 33, md. 45-48). Bunun yanı sıra bireysel emeklilik aracılığı hizmetini acentelik sözleşmesiyle ifa edenlerin hak ettikleri komisyonlar KDV’den müstesnadır (KDVK md. md. 8/1-ı).

Kaynaklar

- Acuner, Serkan (2017a). *Türk Hukukunda Bireysel Emeklilik Sistemi ve Vergilendirilmesi*. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık.
- Acuner, Serkan (2017b). *Türk Hukukunda Bireysel Emeklilik Sistemi ve Vergilendirilmesi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Acuner, Serkan (2017c). *Bankacılık Hukuku*. Trabzon: Celepler Basım Yayım Dağıtım.
- Acuner, Serkan ve Acuner Elif (2017). “Profesyonel Turist Rehberlik Mesleğinin Hukuki Niteliği ve Vergi Kanunları Karşısındaki Durumu”, *Vergi Sorunları Dergisi* 330: 79-92.
- Acuner, Serkan ve Acuner Elif (2017). “Turizmde Paylaşım Ekonomisi ve Vergilendirilmesi”, *Journal of Tourism and Gastronomy Studies* 5 (2): 188-212.
- Acuner, Serkan ve Albayrak Ali Sait (2018). “Vergilendirmeye Yönelik Hukuki Gelişmelerin Bireysel Emeklilik Sistemine Etkisi”, *Sosyal Güvenlik Dergisi* 8 (1): 119-144.
- Avcı, Emin (2011). *Türkiye’de Bireysel Emeklilik Sistemi ve Bireysel Emeklilik Şirketlerinin Etkinliği*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Aydın, Erkan ve Kaplan, Ersin (2014). “Bireysel Emeklilik Sisteminin Vergi Uygulamaları Bakımından Değerlendirilmesi”. *Marmara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi* 25 (2): 93-114.
- Bahtiyar, Mehmet (2013). “Ticaret Sicili, Ticaret Unvanı, Haksız Rekabet”. *Ticaret Hukuku*. Ed. N. Okan. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. 62-93.
- Bankacılık Kanunu (19 Ekim 2005). *Resmi Gazete*, 01.11.2005 /25983.
- Bayraklı, H. Hüseyin (2016). *Hukukun Temel Kavramları*. Trabzon: Celepler Basım Yayım Dağıtım.
- Bilgili, Fatih ve Demirkapı, Ertan (2013a). *Şirketler Hukuku Dersleri*. Bursa: Dora Basım Yayım.
- Bilgili, Fatih ve Demirkapı, Ertan (2013b). *Ticaret Hukuku Bilgisi*. Bursa: Dora Basım Yayım.
- Bireysel Emeklilik Aracıları Hakkında Yönetmelik. *Resmi Gazete*, 29.08.2009 / 27334.

- Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu. (28 Mart 2001). *Resmi Gazete*, 07.04.2001/24366.
- Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun. (13 Haziran 2012). *Resmi Gazete*, 29.06.2012/28338.
- Budak, Atilla ve Sarı, Serkan (2011). “Bireysel Emeklilik Sisteminde Haksız Vergileme”. *Vergi Dünyası Dergisi* 362: 70-77.
- Değer, Nuri (2008). *Açıklamalı ve Uygulamalı Katma Değer Vergisi Kanunu*. Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.
- Deryal, Yahya (2004). *Ticaret Hukuku*. Trabzon: Derya Kitabevi.
- Doğrusöz, Bumin (27 Aralık 2016). “Zorunlu Bireysel Emeklilik Sistemi”. Dünya. (<https://www.dunya.com/kose-yazisi/zorunlu-bireysel-emeklilik-sistemi/343282>, 14 Şubat 2018’de erişildi).
- Doğrusöz, M.Ezhan ve Acuner, Serkan (2016). “Yurtdışı Bireysel Emeklilik Sisteminden Elde Edilen Ödeneklerde Vergilendirme Sorunu”. *Vergi Sorunları Dergisi* 334: 96-111.
- Emeklilik Gözetim Merkezi Anonim Şirketi, (t.y.). “Terimler Sözlüğü”, (<http://www.egm.org.tr/?pid=496>, 08 Mayıs 2016’da erişildi).
- Erdem, Tahir (2012). “Bireysel Emeklilik Sistemine Yönelik Yeni Destek Modeli”. *Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi* 105: 207-225.
- Erol, Ahmet ve Yıldırım, A. Ercan (2004a). “Bireysel Emeklilik Şirketlerin ve Aracılarının BSMV Karşısındaki Durumu”. *Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi* 5 : 19-23.
- Erol, Ahmet ve Yıldırım, A. Ercan (2004b). *Tüm Yönleriyle Bireysel Emeklilik Sistemi*. Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.
- Gelir Vergisi Kanunu (31 Aralık 1960). *Resmi Gazete*, 06.01.1961 /10700.
- Gençyürek, Levent (2004). “Bireysel Emeklilik Aracılarının Vergilendirilmesi”, *Yaklaşım Dergisi* 140: 46-50.
- Gelir İdaresi Başkanlığı, 2 No.lu Gider Vergileri Sirküleri. (17 Mart 2004). *Gider Vergileri Kanunu-2 / 2004-2/ BSMV-1*.
- Gelir İdaresi Başkanlığı, 60 No.lu Katma Değer Vergisi Sirküleri. (08 Ağustos 2011). *KDVK-60/2011-1*.
- İş Kanunu (22.Mayıs 2003). *Resmi Gazete*, 10.06.2003/25134.

- Karakaya, Aykut, Kurtaran, Ahmet ve Dağlı, Hüseyin (2014). “Bireysel Emeklilik Şirketlerinin Veri Zarflama Analizi İle Etkinlik Ölçümü: Türkiye Örneği”. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 22: 1-23.
- Katma Değer Vergisi Kanunu (25 Ekim 1984). *Resmi Gazete*, 02.11.1984 / 18563.
- Kızılot, Şükrü ve Taş, Metin (2011). *Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi*. Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.
- Kurumlar Vergisi Kanunu (13 Haziran 2006). *Resmi Gazete*, 21.06.2006/26205.
- Okan, Neval (2013). “Ortaklıklar Hukuku”. *İşletme Hukuku*. Ed. N. Okan ve H. Göktepe. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. 80-111.
- Oktay, N. Ahmet (2007). *Sosyal Güvenlik ve Vergi Mevzuatı Işığında Emeklilik Ödenekleri ve Vergilendirilmesi*. Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.
- Özbolat, Murat (2004). *Türkiye’ de Hayat Sigortaları ve Bireysel Emeklilik Sistemi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Pehlivan, Osman (2014). *Vergi Hukuku*, Trabzon: Celepler Basım Yayın Dağıtım.
- Sarıaslan, Metin (2014). *Bireysel Emeklilik Sistemi ve Muhasebesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Sigortacılık Kanunu (03 Haziran 2007) *Resmi Gazete*, 14.06.2007/26552.
- Şenyüz, Doğan, Gerçek, Adnan ve Yüce, Mehmet (2008). *Türk Vergi Sistemi*. Ankara: Yaklaşım Yayıncılık.
- Türk Borçlar Kanunu (11 Ocak 2011). *Resmi Gazete*, 04.102.2011/27836.
- Türk Ticaret Kanunu (13 Ocak 2011). *Resmi Gazete*, 14.02.2011 / 27846.
- Türkiye Meslek Yeterlilik Kurumu, http://portal.myk.gov.tr/index.php?option=com_meslek_std_taslak&view=taslak_listesi_yeni&msd=2&Itemid=432, 29 Nisan 2016’da erişildi).
- Uyar, Hilal İlgin (2012). *Bireysel Emeklilik Sistemi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Vergi Usul Kanunu 243 Sıra No.lu Genel Tebliği. *Resmi Gazete*, 07.09.1995 / 22397.

Vergi Usul Kanunu 246 Sıra No.lu Genel Tebliği. *Resmi Gazete*, 08.01.1996/22577.

Vergi Usul Kanunu (04 Ocak 1961). *Resmi Gazete*, 10.01.1961/10703 – 10705.